

Kosáry 100

BEVEZETŐ

Hunyady György

az MTA rendes tagja, osztályelnök,
professor emeritus, ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar
hunyadi.gyorgy@ppk.elte.hu

Az MTA Filozófiai és Történettudományok Osztálya 2013. május 14-én tudományos ülésen emlékezett meg Kosáry Domokos születésének 100. évfordulójáról. A rendezvény több volt, mint a történész akadémikus gazdag és nagyhatású tudományos munkásságának méltatása, az egész Akadémia emlékezése volt korszakos jelentőségű tagjára, elnökére, aki fordultatos életútjának előrehaladott szakaszán felvállalta a felelősséget az intézmény sorsáért, és meg is óvta, meg is újította azt. A szó szoros értelmében sorsfordító idők jártak a magyar tudományosság intézményrendszerére is, amikor az MTA a hetvenhét éves Kosáry Domokos leszűrt bölcsességére, kivívott tekintélyére, energikus vezetésére bízta átalakítását és túlélését.

E szerep betöltéséről szól elöljáróban Pálinkás József, az MTA mai elnöke és az egykori alelnök és értő vezetőtárs, Halász Béla akadémikus. A megemlékezés két vonulatát egyfelől a maradandó életmű szisztematikus felidézése, másfelől az éles kanyarokat vető életút néhány embert próbáló szakaszának bemutatása képezte. Glatz Ferenc, az Akadémia Kosáryt követő elnöke és történésztársai – a délelőtti ülésen, Orosz István elnökletével

– a gazdag és maradandó szakmai munkásságot mutatták be hosszabb távon ható motívumaiban és tematikus metszeteiben. Az életút kritikus fordulatait – így a 40-es éveket a Teleki Intézetben, a gödöllői könyvtár konstruktív kitérőjét az 50-es évek során, majd a hazai és európai tudományos társasági tevékenységet – jellegzetes részleteiben idézte fel a délutáni ülés. Ennek egészét híven jellemzi az üléselnök Ormos Mária kollegiális-baráti zárszava, az élményszerűen fogalmazott „*Kosáry Domokos terei*”. Ha az ülés méltó megemlékezés volt és tisztességes számú résztvevője jó érzéssel hagyta el a székház Dísztermét, az mindegyiknek is köszönhető, hogy a tárgyszzerű értekezéseken és az emlékezéseken (amelyeket Hanák Gábor audiovizuális dokumentációja tetőzött be) valóban átsütött, érzékelhetővé vált és személyes érzéseket mozgató meg az ünnepelt markáns egyénisége.

Görgey Gábor spontán természetű hozzászólásában lényeges igazságot mondott ki, amikor Kosáry Domokost mint a magyar szellemi élet erős, egyedi és ma éppen egyediségében nélkülözött személyiségét jellemezte. Igen, Kosáry európai kortársainak a történelem által durva kézzel szelektált, kecsgettetett

és meggyötört csoportjával a 45 előtti válságos évek polgári humanizmusának essenciáját, és a 45 után elvetelt, majd 56-ban felvillant demokratikus megújulás értékeit megtörhetetlenül képviselte. Lénye lényegéhez tartozott a felvilágosult racionalitás, a történeti-politikai realizmus, a szinte bőszerű türelmetlenség az irracionálissal és az arra fogékony ostobasággal szemben, és az önértékes szembenállás a tekintélyelvűség – előbb-utóbb levitélő – mindennemű berendezkedésével. Kész volt vállalni ennek kockázatát, pályájának hosszú szakaszán nagy árat is fizetett érte, de távol állt tőle a doktriner ítélkezés és a megtorlás szelleme, mivel – a tudományos közösség hasznára – a józan mérlegelés embe-re volt, türelemmel, értő attitűddel, iróniával és öniróniával.

Kosáry Domokos személyisége, pályafutása és életműve nagyban hozzájárult az európai perspektívájú hazai történetíráshoz, ugyanakkor – egészen bizonyosak lehetünk benne – elmélyült elemzésre méltó tárgya is a 20. század és az ezredforduló magyar történetének. Az akadémiai rendezvény – melynek kialakításában és megszervezésében Pók Attila érdemben segítette az osztályvezetés munkáját – kedvet és feladattudatot ébresztő adalékokkal szolgálta Kosáry kimagasló művelődés- és politikatörténeti alakjának szakszerű megmintázását. Összeállításunkban válogatást nyújtunk az emlékkonferencián elhangzott előadásokból.

Kulcsszavak: *Kosáry Domokos, Magyar Tudományos Akadémia*

